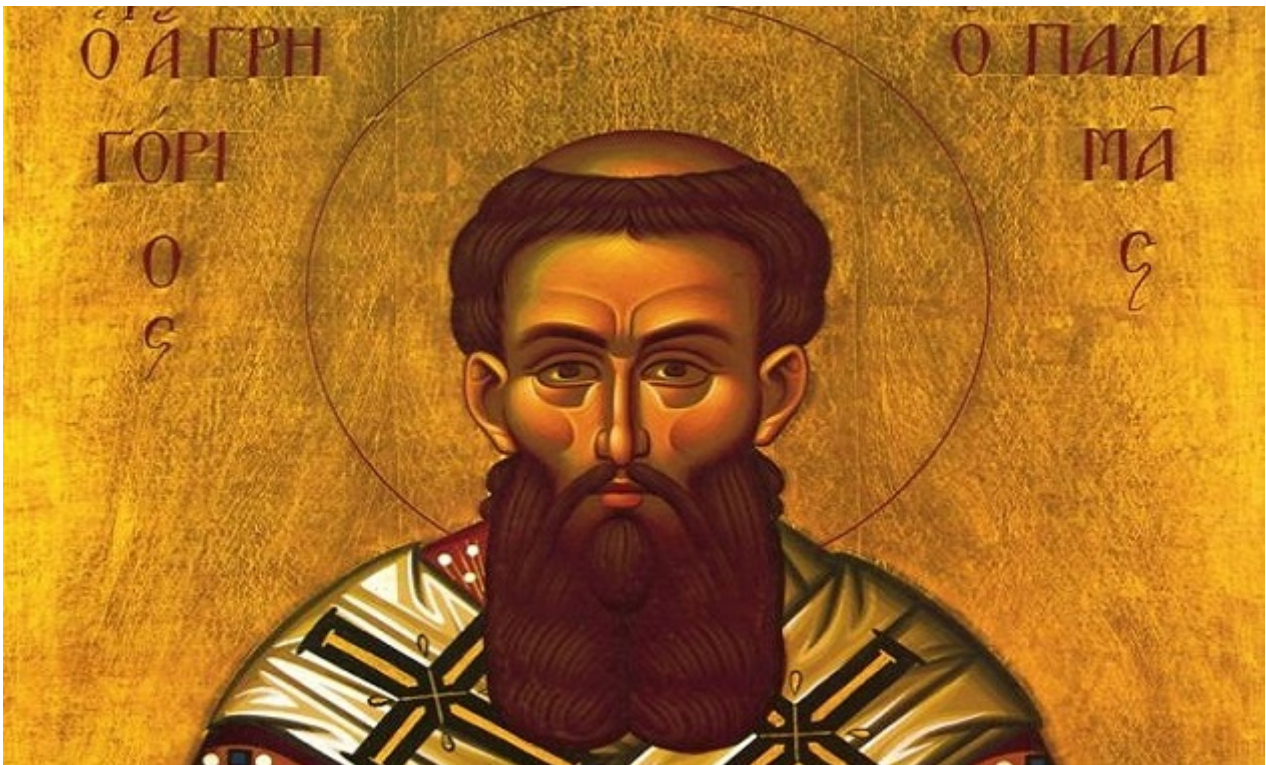

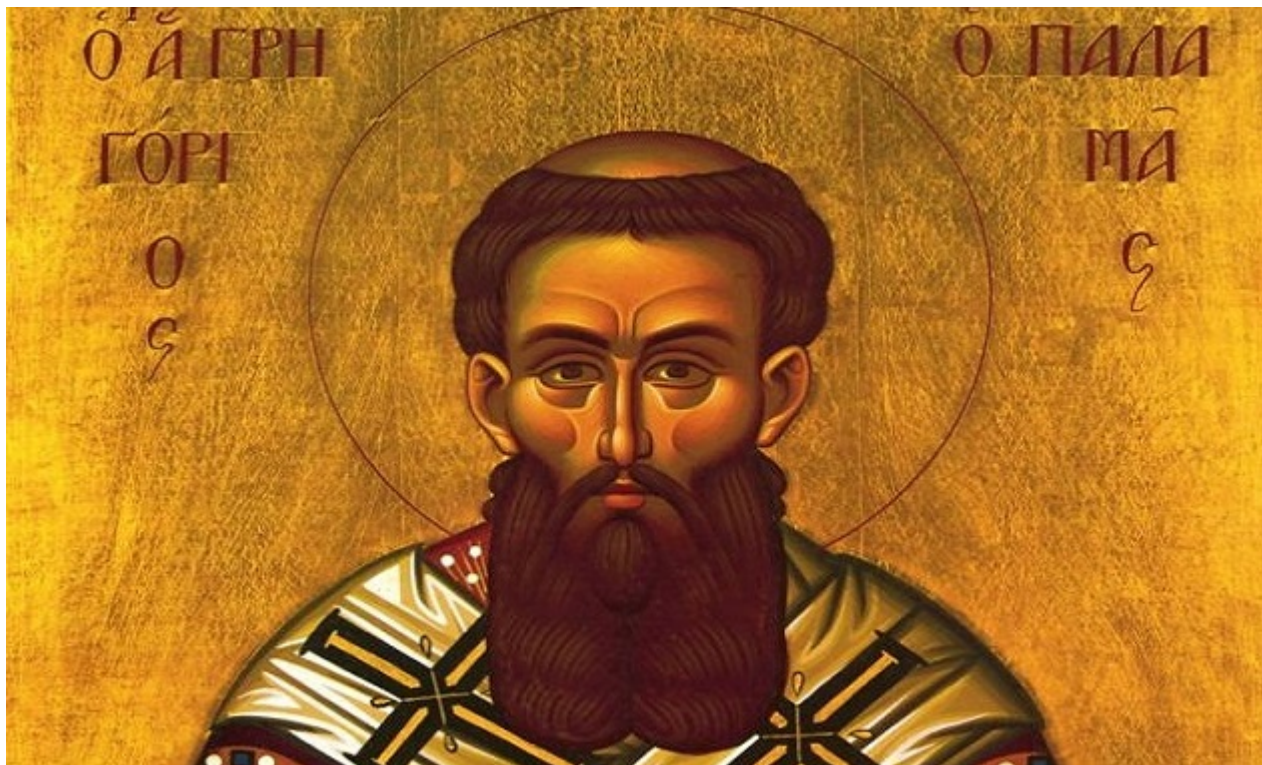
Μυστηριακές Προϋποθέσεις της Άσκησης κατά τον άγ. Γρηγόριο Παλαμά - 3

Ορθοδοξία / Θεολογία

Svilen Tutekov, Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου «Αγίου Κυρίλλου και αγίου Μεθοδίου», Βελίκο Τύρνοβο (Βουλγαρία)

Έτσι, η Παλαμική θεολογία αποκαλύπτει πως η μυστηριακή οντολογία αποτελεί εκκλησιολογικό κριτήριο για τη σωστή κατανόηση της αρχής της συνεργίας μεταξύ της θείας χάρης και της ανθρώπινης ελευθερίας ως αυθεντική έκφραση της ασύμμετρης Χριστολογίας[17]. Δηλαδή, η μυστηριακή χάρη προσφέρεται ως δωρεά και ο άνθρωπος αυτεξουσίως και ενεργώς αποδέχεται να συμμετάσχει σε αυτό. Η ζωή της Εκκλησίας πάντα είναι υπαρξιακή-ηθική προσπάθεια και άσκηση, με σκοπό την ανάπτυξη του ανθρώπου στον νέο τρόπο ύπαρξης του Χριστού. Αυτός ο τρόπος ζωής πάντοτε είναι χαρισματικός καρπός της οντολογικής περιχώρησης και συνεργίας με την άκτιστη θεία χάρη στην αναστάσιμη κοινωνία και ζωή του εκκλησιαστικού σώματος του Χριστού.

Εντός αυτής της προοπτικής, όλα τα στάδια της πνευματικής προκοπής -κάθαρση, φωτισμός και θέωση- είναι έκφραση ολόκληρου του οντολογικού γεγονότος του «φυτεύματος» και συμμετοχή στη μυστηριακή ζωή του εκκλησιαστικού σώματος. Τα ανωτέρω αποτελούν δυναμική διαδικασία χαρισματικής άσκησης μέσω της τήρησης των θεόσδοτων εντολών, καθώς και της απόκτησης των θεομίμητων αρετών με τη βοήθεια του Αγίου Πνεύματος. Αυτό σημαίνει ότι τα στοιχεία της άσκησης δεν αποτελούν «αυτόνομα» κατορθώματα του ανθρώπου, αλλά τρόπους χαρισματικής προόδου στον μυστηριακά δωρηθέντα εκκλησιαστικό τρόπο ύπαρξης.

Αυτά είναι εμπειρική επικύρωση της αρχής της μυστηριακής-ασκητικής συνεργίας της άσκησης και χάρης μέσα στο σώμα της Εκκλησίας. Εφ' όσον, όμως, για τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, η οντολογική περιχώρηση και συνεργία με τη χάρη έχει μυστηριακό χαρακτήρα και πάντα νοείται εκκλησιολογικά, η ηθική-υπαρξιακή προσπάθεια και άσκηση της μίμησης του Χριστού για απόκτηση των θεοανθρωπίνων του αρετών είναι ο τρόπος πλήρους αποδοχής του Χριστού στο χώρο της προσωπικής ύπαρξης. Αυτό ισοδυναμεί με μια βαθύτατη ολοκλήρωση στη ζωή του εκκλησιαστικού σώματος του Χριστού ως κοινωνίας θέωσης.

Σε αυτήν την εκκλησιολογική προοπτική, ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς επικυρώνει τη σωτηριολογική σημασία της διδασκαλίας για τις άκτιστες ενέργειες του Θεού και υποδεικνύει ως μοναδική οντολογική προϋπόθεση της άσκησης τη συνεργία της ανθρώπινης βούλησης με την άκτιστη χάρη, δωρουμένη από το Άγιο Πνεύμα στα Μυστήρια της Εκκλησίας. Γι' αυτόν το λόγο, σύμφωνα με τον μεγάλο αυτόν

Ησυχαστή, η Θεία Ευχαριστία, ως πλήρης κοινωνία με τον Χριστό, δεν τρέφει μόνον τους πιστούς, αλλά ταυτόχρονα τους προσκαλεί να γίνουν μέτοχοι των θεανθρωπίνων του αρετών, δείχνοντάς τους τον δρόμο της αγάπης, της ταπεινοφροσύνης και της υπακοής, το δρόμο της νέκρωσης των παθών και της ζωής κατά Θεόν. Αυτό, όμως, σημαίνει ότι το μυστήριο της χριστιανικής ζωής είναι ταυτόχρονα ενότητα της συμμετοχής στα Μυστήρια της Εκκλησίας και της ηθικής ζωής, στο πλαίσιο της μυστηριακής-ηθικής συνεργίας.

Εφ' όσον η άσκηση και η θέωση δεν νοούνται έξω από τη συνεργία με την άκτιστη θεία χάρη, η οντολογική δυνατότητα της ασκητικής ζωής μέσω της τήρησης των εντολών και η άσκηση των αρετών πραγματοποιείται από την άκτιστη χάρη στο πλαίσιο της μυστηριακής ζωής της Εκκλησίας και μπορεί να δώσει τον χαρισματικό καρπό της με τη συνεργία της ασκητικής πρακτικής.

Στην προοπτική της οργανικής σύνδεσης μεταξύ μυστηριακής και ασκητικής ζωής, ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς αποκαλύπτει το βαθύ θεολογικό νόημα της άσκησης στη συνάφεια της Χριστολογίας και της Εκκλησιολογίας, και διακρίνει τη σωτηριολογική του βάση στην εμπειρία της μυστηριακής μέθεξης των άκτιστων ενεργειών της χάρης του Αγίου Πνεύματος. Ο ίδιος αρνείται κατηγορηματικά τον «εγκλεισμό» της χάρης και της θέωσης, στο πλαίσιο μιας αυτονομημένης ανθρωποκεντρικής ηθικής και μεταφέρει το οντολογικό περιεχόμενο της άσκησης στην προσωπική υπαρξιακή-ηθική προσπάθεια (και πόνο). Αυτή η προσπάθεια αποτελεί τον αγώνα για αγαθή μεταμόρφωση της ανθρώπινης φύσης κατά το μέτρο της τελείωσης του Χριστού. Αυτή η μεταμόρφωση είναι καρπός της οντολογικής περιχώρησης και συνεργίας μεταξύ της ανθρώπινης βούλησης και της άκτιστης θείας χάρης.

Κατά τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, οι υπαρξιακές προσπάθειες της άσκησης βρίσκουν την αυθεντική έκφρασή τους στην τήρηση των θείων εντολών και την απόκτηση των θεοφιλών αρετών. Ο τελικός σκοπός, όμως, είναι η απόκτηση της τέλει αγάπης, δηλαδή ο αγαπητικός τρόπος ζωής, γιατί η αγάπη είναι τελείωση, ομοίωση και ένωση με το Θεό. Οι αρετές καθ' εαυτές δεν οδηγούν στη θέωση, αλλά είναι μόνο τρόποι και δρόμοι για την απόκτηση της θέωσης, ως χαρισματικού καρπού της οντολογικής περιχώρησης και συνεργίας με την άκτιστη χάρη. Αυτό, μάλιστα, δίδει αφορμή στον μεγάλο αυτόν θεολόγο να αρνηθεί κάθε αρετολογία η ηθική, που «φυλακίζει» τον άνθρωπο στο πλαίσιο της κτιστής ύπαρξης και δεν τον οδηγεί στην εσχατολογική πραγματικότητα της θέωσης. Συγκεκριμένα, ο Παλαμάς αναφέρει:

«Υπέρ φύσιν τοίνυν και αρετήν και γνώσιν η της θεώσεως χάρις και απείρως τα τοιαύθ' άπαντα κατά τον άγιον Μάξιμον ταύτης αποδεί· αρετή μεν γαρ πάσα και η εφ'ημίν του Θεού μίμησις προς την θείαν ένωσιν επιτήδειον ποιείται το κεκτημένον, η δε χάρις αυτήν τελεσιουργεί την απόρρητον ένωσιν· δι' αυτής γαρ

όλος μεν όλοις τοις αξίοις ο θεός περιχωρεί, όλω δε όλοι περιχωρούσι ολικώς οι άγιοι τω θεώ, όλον αντιλαβόντες εαυτών τον θεόν και της προς αυτόν αναβάσεως οίον έπαθλον αυτόν μόνον κτησάμενοι τον θεόν, “ψυχής προς σώμα περιφύντα τρόπον, ως οικείοις μέλεσι”, και εν αυτώ είναι καταξιώσαντα δια της ενυποστάτου κατά δωρεάν και χάριν του αγίου πνεύματος υιοθεσίας»[18].

Από το ανωτέρω χωρίο προκύπτει ότι για τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, οι αρετές δεν είναι φυσικά «κατορθώματα» η «ήθος» (habitus) κατά τη διάρκεια της ηθικής εξέλιξης του ανθρώπου, αλλά «τρόποι» της ενσάρκωσης η της υιοθέτησης των χαρισματικών εκδηλώσεων των ακτίστων θείων ενεργειών του Αγίου Πνεύματος, και στη συνάφεια αυτής της διαλογικής ηθικής της μέθεξης, αυτές κατέχουν «πνευματικό» χαρακτήρα, ο οποίος συνδέεται με το αμετάβατό τους. Το αμετάβατο αυτό αναφέρεται στην προοπτική της δίχως τέλος πνευματικής ανάπτυξης, στη χαρισματική θέωση εν Χριστώ, εφ’ όσον οι αληθινές αρετές έχουν ως ζωποιοή πηγή την άκτιστη χάρη του Αγίου Πνεύματος και έχουν τη «μεταφυσική» τους ρίζα στις άκτιστες θείες ενέργειες. Αυτές, μάλιστα, είναι πραγματωθείσες εκφράσεις αυτών των ενεργειών στο κτίσμα και στη ζωή του ανθρώπου.

Αυτές πάντοτε είναι χαρισματικά δώρα η χαρίσματα, καρποί του Πνεύματος (Γαλ. 5, 22-23), που απαιτούν τη συνεργία της άσκησης του πιστού. Σε αυτήν τη χαρισματική προοπτική, η πρακτική φιλοσοφία έχει ως υπαρξιακή προϋπόθεση τη συνεργία μεταξύ της ελευθερίας του ανθρώπου και της θείας χάρης, και μάλιστα σε μια μυστηριακή και εκκλησιολογική συνάφεια, και γι’ αυτό η αυθεντική αρετή πάντοτε είναι καρπός της προσωπικής εν γνώσει υπακοής του ανθρώπου στο θέλημα του Θεού, στο πλαίσιο της αυτεξούσιας και υπεύθυνης «αποδοχής» της χάρης ως μοναδικού εκκλησιαστικού χαρίσματος.

Έτσι, για τον Παλαμά, ο δρόμος της πνευματικής εξέλιξης και τα στάδια της πνευματικής ζωής εκδηλώνονται ως ποικίλες χαρισματικές καταστάσεις στη ζωή του Χριστού και ως κλίμακα υιοθέτησης των χαρισματικών δωρεών του Αγίου Πνεύματος. Αυτός ο δρόμος, μάλιστα, συνιστά το χαρισματικό πλήρωμα της ζωής στο εκκλησιαστικό σώμα του Χριστού και κάνει δυνατό το φωτισμό και τη θέωση ταυτόχρονα, ως χριστολογικό και εκκλησιολογικό γεγονός.

Στη συνάφεια της μυστηριακής-ασκητικής συνεργίας, η άσκηση της πνευματικής εξέλιξης ανακεφαλαιώνει τις υπαρξιακές προσπάθειες του ανθρώπου να πραγματοποιήσει τις προσωπικές και κοινωνικές δυνατότητες της ζωής καθ’ ομοίωσιν και πραγματικά αποτελεί ένα εσχατολογικό άνοιγμα του ανθρώπου για διαλογική κοινωνία με το Θεό εν Χριστώ.

Στο βάθος του νοήματός της η ασκητική πρακτική είναι υπαρξιακή οδός και μυσταγωγία του ανθρώπου στο πλήρωμα της χαρισματικής ζωής του εκκλησιαστικού σώματος του Χριστού και σε αυτή την προοπτική όλες οι εκφράσεις και καταστάσεις της πνευματικής ζωής είναι χαρισματικός καρπός της μυστηριακής χάρης της υιοθεσίας και θέωσης εν Χριστώ. Αυτή είναι χάρη, που ο άνθρωπος αποκτά ως μοναδικό εκκλησιαστικό χάρισμα και γι' αυτό κάθε προσωπική του υπαρξιακή προσπάθεια να «πραγματοποιήσει», να «ενεργοποιήσει» αυτό το χάρισμα στη ζωή του έχει πάντα χαρακτήρα θεολογικής και εκκλησιαστικής άσκησης.

Αν η άσκηση είναι προσωπική-ηθική προσπάθεια για ενσάρκωση η υιοθέτηση των χαρισματικών εκδηλώσεων των θείων ακτίστων ενεργειών του Αγίου Πνεύματος, οι οποίες στη ζωή της Εκκλησίας είναι πάντα χριστολογικές εκδηλώσεις, τότε η άσκηση έχει εκκλησιολογικά όρια την αγάπη και την ευθύνη προς τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος, ως εκφράσεις του Χριστού στη ζωή των πιστών. Η άσκηση ολοκληρώνει τις υπαρξιακές προσπάθειες για ελεύθερη, προσωπική και υπεύθυνη αποδοχή και ενεργοποίηση του μοναδικού προσωπικού και εκκλησιαστικού χαρίσματος στην προσωπική ζωή.

Εφ' όσον η άσκηση επικυρώνει τη χαρισματική διάσταση της εν Χριστώ ζωής, το βασικό της χαρακτηριστικό είναι ο υπαρξιακός αγώνας με τη βοήθεια του Αγίου Πνεύματος για τη μη εγωιστική αποδοχή της αλήθειας του «είναι» στον Χριστό, στο γεγονός της διαλογικής κοινωνίας στο εκκλησιαστικό ευχαριστιακό σώμα Του. Αυτή είναι κοινωνία, η οποία εκφράζει πληρέστατα την αλήθεια για το πρόσωπο ως κοινωνικό και αγαπητικό γεγονός, στο πλαίσιο της εμπειρίας της ευχαριστιακής αγάπης και αφιέρωσης στον Χριστό και στον πλησίον.

Μετάφραση: Φώτης

[17] Βλ. Τσελεγγίδης, Δ. Χάρη και ελευθερία, σσ. 124-140. Γιαγκάζογλου, Σ. Κοινωνία θεώσεως, σ. 447.

[18] Αγίου Γρηγορίου Παλαμά, *Υπέρ ησυχάζόντων* 3, 1, 27 (εκδ. Π. Χρήστου, τ. Α, σ. 639).

<http://bit.ly/1dLgrq8>